

M

Timo Miettinen:

YLISTARON ÅBERGIN LATVA-MARTTILAN KIVIKAUTISEN ASUINPAIKAN
KAIVAUSKERTOMUS v:lta 1969

Pitäjä: Ylistaro
Kylä: Åberg
Tila: Latva-Marttila RNo 8⁶
Om: mv. Olavi Marttila os. Orismäla, Åberg

Löydöt: KM 18182:1-225

Karttaliitteet: 1-2

Karttapiirroksiset: 1-6

Valokuvat: 1-10

Negatiivit: 35604-13

Mj:n sijainti peruskartalla 124408 X=
Z=
Y=

Ks. myös Kerttu Itkosen inv. kert. v:ltä 68 top. arkistossa. (Löydöt KM 17663).

Kivikautisen asuinpaikan sijainti ja kuvaus

Etelä-Pohjanmaan kiinteiden muinaisjäännösten luokitustarkastuksen yhteydessä v.68 löysi Kerttu Itkonen Ylistaron Åbergin kylästä Latva-Marttilan talon maalta kivikautisen asuinpaikan (Itkosen kertomuksessa: Ylistaro, Kasinkylä, Perkiö 1). Asuinpaikka sijaitsee Seinäjoen Huissilta Ylistaron Orismalaan johtavan, pohjois-eteläsuuntaista harjua pitkin kulkevan tien länsipuolella, n.600 m Åbergin Perkiön talon kohdalla olevasta Lauttajärven tienristeyksestä etelään. Paikalla on tien itäpuolella suuri hiekkakuoppa ja länsipuolella loivasti länteen, peltojen keskellä virtaavaan Orisbergin Kotilampeen laskevaan jokeen viettävää osaksi hakattua mäntykangasta.

Suuren hiekkakuopan eteläreunan kohdalle on mäntykankaalle, jonka Perkiön talon omistaja mv. Iisakki Koskela on myynyt Latva-Marttilan isännälle mv. Olavi Marttilalle, TVH tehnyt kauhaajalla koekuoppia hiekan osatarkoituksessa. (Itkonen mainitsee inv. kertomuksessaan erheellisesti maaomistajaksi Koskelan.) Yhdestä koekuopasta, joka on tehty kuoppamaisen painanteen pohjalle, ja sijaitsee melko tarkkaan hiekkakuopan eteläkärjen kohdalla n. 15 m maantiestä länteen löysi Itkonen kvartsi-iskoksia ja taltan katkelman (KM 17663). Paikka on maantieltä lounaaseen peltoaukealle lähtevän viljelystien ja maantien välisessä kolmiossa, paikan pohjoispuolella nousee maantie aivan pienen nyppylän päälle. (Itkonen oli merkinnyt löytöpaik-

kan karttaan n.300 m liikaa pohjoiseen, mutta oli ottanut paikasta onneksi valokuvan, jonka perusteella oikea kohta viimein löytyi; tarpeellinen korjaus on tehty inv. kertomukseen ja karttaan.)

Kaivaus

Keväällä 69 antoi Muinaistieteellinen toimikunta allekirjoittaneelle tehtäväksi suorittaa Itkosen löytämän asuinpaikan kaivaustutkimuksen sen luonteen ja laajuuden selvittämiseksi (määräraha 2000 mk), koska oli odotettavissa, että TVH tulee lähivuosina ostamaan hiiekkaa myös tältä kohden harjujonoa. Työ suoritettiin elokuussa 69 ja kaivausapulaisina olivat fil. yo. Pekka Miettinen, fil. maist. Plla Tuominen ja paikkakuntalaisena työvoimana koulul. Erkki Tikka.

Alueen alkutarkastuksessa todettiin kvartseja löytyvän Itkosen kuopan lisäksi useasta muustakin koekuopasta mäntykankaalla sen lähetyvillä. Eritäin mielenkiintoiselta tuntui se, että kahden luontaisen vajoaman (soran sisään jäänyt jäälohkare) pohjalta löytyi iskoksia; näin ollen oli syytä tutkia kaikki muutkin kankaalla olevat kuopat.

Kaivausalueita ehdittiin avata kaikkiaan 5, joista aihoastaan yksi tutkittiin lähes kokonaan (Itkosen kuoppa). Yleensä oli kulttuurikerros niin ohut, ettei useampaa kuin yhtä kaivauskerrosta tarvittu. Milloin kulttuurikerros oli paksumpi, kaivettiin se ajan säästämiseksi kahdessa kaivauskerroksessa. Kiintopisteeksi otettiin Itkosen kuopan eteläreunalla olevan maakiven huippu vl.159.

Kaivausalue 1. sijoitettiin viljelystien ja pienelle hiekkakuopalle (josta otettiin koko ajan hiiekkaa) johtavan tien risteyksen pohjoispuolelle n.26 m Itkosen kuopasta luoteeseen ja saman matkan päähän maantiestä. (Kaivauksessa edettiin pohjoisimmasta löytöpaikasta etelään päin). Paikalta löytyi aivan loivassa epämääräisessä painanteessa olevasta koekuopasta, joka oli THV:n avaama, muutama iskos ja 2.2 m:n ruuturivi sijoitettiin sen sivuitse rinnettä alaspäin länteen. 6 ylintä ruutua jäivät löydöttömiksi mutta sitten tuli vastaan kulttuurikerrosta, jonka vuoksi ruuturiviä jatkettiin alaspäin vielä 7 ruutua. Kulttuurikerroksen kohdalle kaivettiin 6:n ruudun poikkirivi ja sitä syvennettiin vielä toisella kaivauskerroksella. Kaikkiaan kaivettiin tällä paikalla 64 m². (Valok.1, karttapiirroksset 1-2).

Kaivausalue 2, Itkosen kuoppa, oli kaivausalueen mielenkiintoisin, ja se päätettiin kaivaa kerrosmenetelmällä. THV:n koekuoppa oli n.12 m:n leveyisen loivareunaisen kuopanteen pohjalla. Painanteen halki itä-länsisuunnassa kaivettiin ensin ruuturivi ja sitä laajennettiin keskeltä kolmen ruu-

dun leveydellä sivullepäin. Kun löydöt jatkuivat eteläänpäin, jatkettiin kaivasuta kuopan reunan yli kahden ruuturivin levyisenä ja lopuksi yhden levyisenä kaivettiin vielä 4 ruutua. Paikalla kaivettiin kaikkialla 2 kaivauskerrosta. Yhteensä tutkituin 96 m^2 . (Valok. 2-7, karttapiirroksiset 3-4).

Seuraavaksi tutkittiin kaivausalue 3, tästä kuopasta n.30 m lounaaseen oleva melko matala n.9 m:n levyinen kuoppa 6 m^2 :n koekaivauskella mutta mitään ei löytynyt. (ks. yleiskartta karttapiirros 1)

Kaivausalue 4:ksi tuli tämän kuopanteen kaakkoispuolella oleva vähän Itkosen kuoppaa leejempi kuoppa. Sen halki vedettiin metrin levyinen koeoja ja kun sen keskeltä saatiin löytöjä, avattiin sinne 4:n ruudun kaivaus, niin että kaivetuksi alueeksi tuli 20 m^2 . (valok. 8, karttapiirros 5).

Tästä edelleen kaakkoon oli aivan tien vieressä olevan varsin löivan n. 10 m:n levyisen kuopan pohjalla TVH:n koekuoppa, josta löytyi muutama kvartsi ja keramiikan pala. Tämän kaivausalue 5:n kohdalle avattiin kuopan lounaisreunalle 5:n ruudun kaivaus ja vedettiin sen halki koeoja. Kulttuurikerros oli paikalla parin metrin alueella varsin paksu, muualla selvittiin yhdellä kaivauskerroksella. Kaikkiaan tutkittiin paikalla 24 m^2 . (valok. 9, karttapiirros 6).

Koko kaivausalueella tutkittiin yhteensä 210 m^2 .

Asuinpaikan rakenne ja laajuus, löydöt

Asutus on ollut paikalla melko hajanaista löytöalueiden välisestä etäisyydestä ja kulttuurikerroksen ohuudesta päätellen. Myös keramiikan vähäisyys ilmaisee samaa.

Asuinpaikan laajuutta on vaikea määritellä, sillä ilmeisesti on kysymys varsin laajasta joskin epäyhtenäisestä kivi-kautisesta asuinpaikka-alueesta, joka on levittäytynyt pitkin harjun länsireunaa. Asuinpaikka-alue ulottuu tällä kohden etelässä ainakin harjun seuraavalle törmälle Korven talon pohjoispuolelle, josta löytyi koekuopasta kvartsi-ydin, iskokissa, keramiikan palanen ja palanutta luuta (18182:215-219). Tämä TVH:n koekuoppa sijaitsee vaaituskojeesta 245 m etelään ja maantieltä n.50 m länteen. (Itkosella on äinv. löytöjä vieläkin etelämpää.) Pohjoisessa se ulottuu ainakin Lauttajärven tienhaaran hiekkakuopalle, josta sekä Itkonen että allekirjoittanut saivat asuinpaikkalöytöjä. (Perkiön talon eteläpuolella olevalta Itkosen löytämältä asuinpaikalta löytyi komea jauhinkivi, ja talon isäntää pyydettiin toimittamaan se paikalliseen kotiseutumuseoon.)

Asuinpaikan erikoisuuden muodostivat, kuten edellä on jo mainittu, luontaiset maapainanteet, joita on käytetty asuin- tai ainakin oleskelupaikkoi-

na. Edustavin niistä on Itkosen löytämä kuoppa, kaivausalue 2. Kuopan keskellä pohjalla oli turpeen alla n.3 m:n levyinen punertavan hiilensekaisen hiekan alue, jossa, jonka ympärillä oli runsaasti kvartsi-iskoksia (joista monien ruusukvartsia), -ytimiä, -esineitä, -kaapimia ja palanutta luuta. Tämän läiskän paksuus oli n. 30 cm, mutta löydöt olivat enimmäkseen lähellä pintaa. Löytöalue jatkui eteläänpäin ja kuopan reunalla oli toinen rikas löytöalue, kvartseja, keramiikkaa ja palanutta luuta lähellä pintaa. Läheltä kuopan reunaa löytyi kaivauksen ainoa iso esine, liusketalta, reunalta ja pohjalta sellaisen katkelmat. (Itkonen mainitsee taltan katkelman ja iskosten löytyneen n.40 cm:n syvyydestä vahvasta kulttuurimaasta: Itkosta on varmaan erehdyttänyt kauhaajan luoma hiekka kulttuurikerroksen päällä.)

Läheltä kuopanteen eteläreunaa ruudusta H 31 toisesta kaivauskerroksesta löytyi puhtaan hiekan pinnasta n.1.3 m:n alueelta toistakymmentä palamattomasta tai heikosti palaneesta luusta muodostunutta möykkyä, joiden ympärillä oli kovettunutta hiekkaa (18182:88-102). Ne olivat melko hauraita mutta onnistuttiin kuitenkin irroittamaan maasta ja tallettamaan. (valok. 5-6, karttapiirros 4).

Ruudussa H 32/2 oli kiviryhmä, joka tuskin oli luontainen, hiiltä ei sen yhteydessä ollut. Mitään merkkejä paalunreijistä tms. ei kuopassa ollut ja niiden esiintyminen olisikin edellyttänyt vahvempaa kulttuurikerrosta, kivettyä liettä tms.

Kaivausalue 4:n kuopan pohjalla oli n.3 m:n levyisellä alueella 5-30 cm:n syvyyteen kvartsi-iskoksia, -ytimiä, ja palanutta luuta, melko runsaasti.

Kaivausalue 5:ssä, aivan loivan kuopan reunalla oli myöskin n.3 m:n levyisellä alueella n.50 cm:n syvyyteen ulottuva löytöalue, jossa oli kvartsien ja palaneen luun lisäksi myös keramiikkaa. Kysymyksessä lienee jonkinlainen kulttuurimaakuoppa, jonka merkitys ei selvinnyt.

Kaivaus 1:llä oli ruuturivin keskellä n.4 m:n levyinen ohut kulttuurikerros, josta löytyi jonkinverran kvartseja ja keramiikkaa.

Pari koekuoppaa ehdittiin tehdä. Kaivausalue 4:n länsipuolelta löytyi pari saviastianpalasta ja kvartseja tasaiselta kankaalta.

Koko kaivausalueelta saatiin löytöjä seuraavasti:

Saviastianpaloja 264 kpl., poltettua savea 3 kpl.

Kvartsi-iskoksia 1016 kpl, niistä 121 ruusukvartsia.

Kvartsiytimiä 37 kpl, -kaapimia 18 kpl, -esineitä 21 kpl.

Palanutta luuta 414 kpl. (16 luumöykkyä)

Liusketalta, 4 hiotun esineen katkelmaa, hiekkakiviveitsi (?)

Hioinkiviä 2 kpl,

Kivilaji-iskoksia 54 kpl, porfyriitti-iskoksia 2 kpl, liuskeiskos.

Punamultapaakku (?), 7 hiilinäytettä.

Ajoitus

Kaivausalueelta löydetty niukka keramiikka oli suurelta osalta koriste-
tonta pientä palasta. Kaivausalue 1:n kulttuurikerroksesta löytyi sekä ohut-
leimaista kampakeramiikkaa (:7), että lähinnä tyyli III:ksi ajoittuva savi-
astianpala (:14). Kaivausalue 2:lta luuesiintymän läheltä löytyi lähinnä
tyyli III:a tai Kiukaisten keramiikkaa edustava kookas reunapala (:76 ja 83).
Kaivausalue 5:ltä löytyneen koristeettoman keramiikan palat ovat konsistens-
sinsa ja värinsä perusteella selvästi tyypillistä kampakeramiikkaa nuorem-
pia.

Asuinpaikan löytökorkeus on, kuten alussa mainittiin, n.61-64 m. m.p.y.

Jatkotoimenpiteet

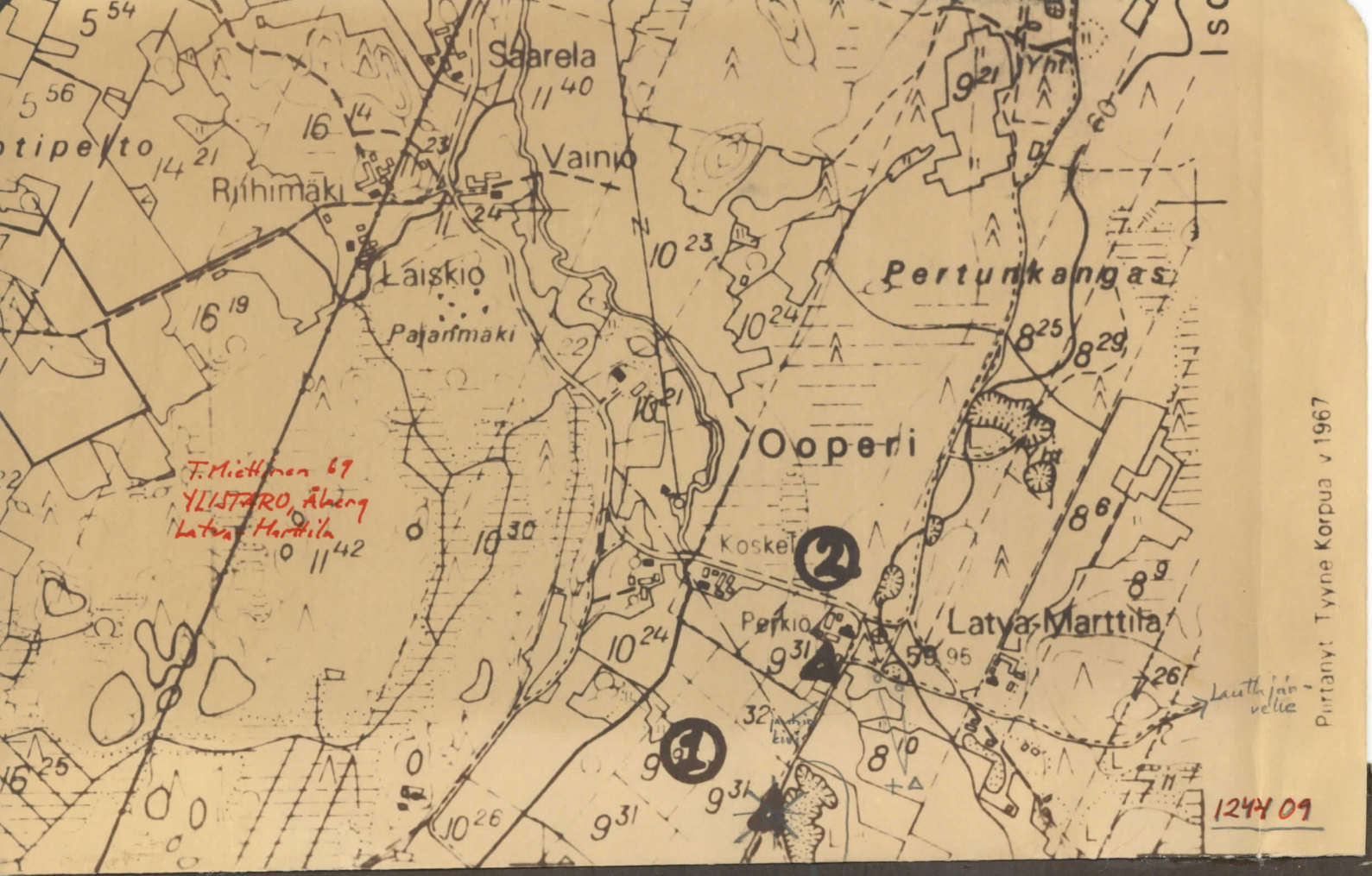
Jos alue tulee, mikä on ennenpitkää todennäköistä, TVH:n soranoton koh-
teeksi, on sillä suoritettava välttämättä jatkotutkimuksia, laajennettava
nykyisiä kaivausalueita ja tehtävä koekaivauksia uusilla paikoilla. Alue on
siksi laaja, että on mahdollista, että sieltä voi löytyä rikkaitakin kult-
tuurialueita. Koko Huussin-Åbergin tienvarren soraharju ja myös siitä pohjois-
seen jatkuva harjunnassa olisi inventoitava, tutkittava huolellisesti.

(A. Siiriäinen on ilmoittanut 10.10.69 TVL:n Vaasan piirin Piirikontto-
rille mj.-alueen; siitä unohtui Korven talon pohjoispuolella oleva löytö-
paikka pois.)

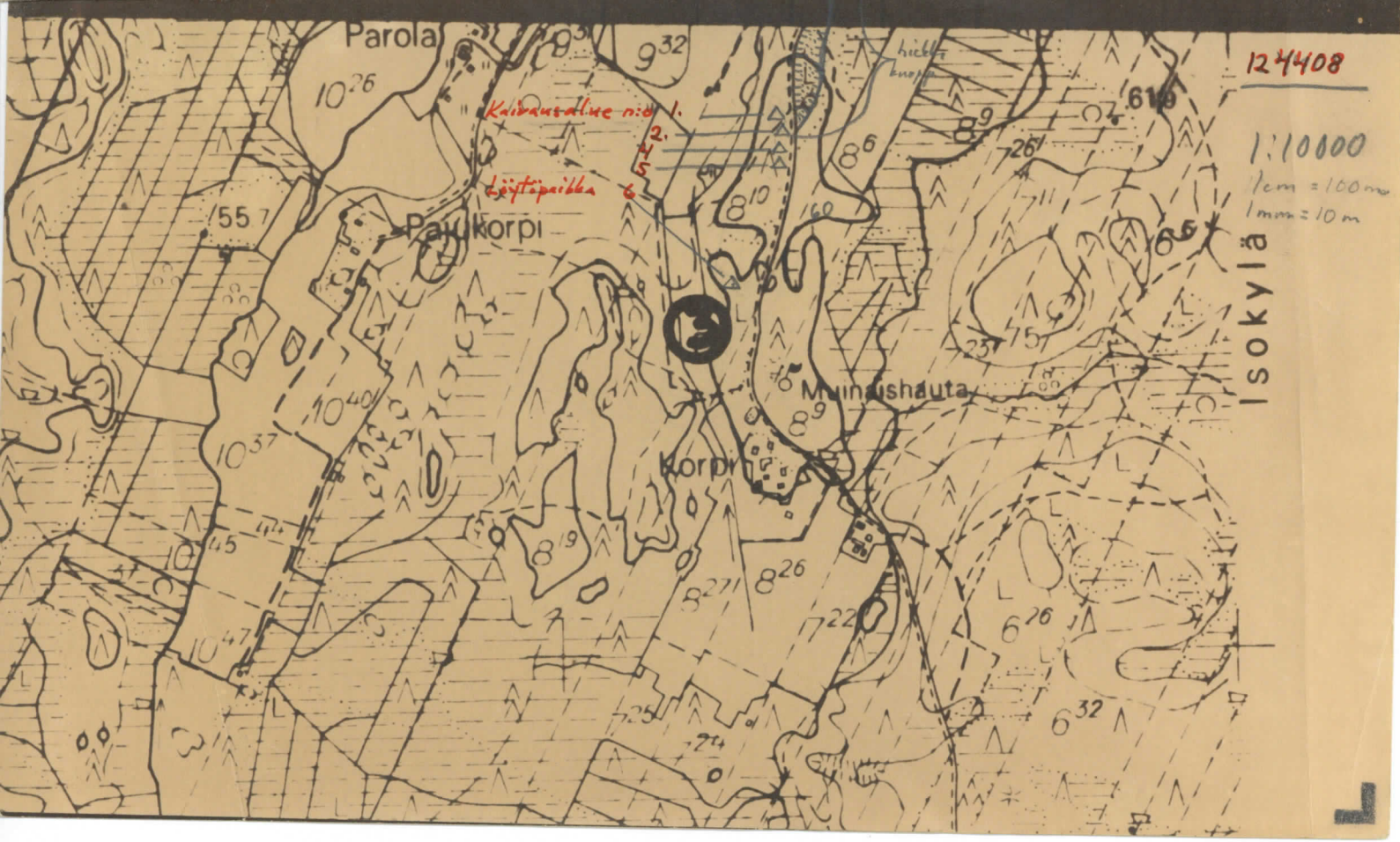
Kaivausalue 1:stä n.50 m pohjoiseen oleva pieni hiekkakuoppa oli ainakin
kesällä 69 jatkuvassa, tosin vähäisessä käytössä. Sen laajentuminen voi ai-
heuttaa vahinkoa arkeologisessa mielessä.

Helsingissä 30.12.70

Timo Miettinen

Piirtänyt: Tyne Korppa v 1967

T. Miettinen 1969

YLISTARO, Åberg Latva-Marttila

Yleiskaartta kaivausalueesta

1:200

1 cm = 2 m

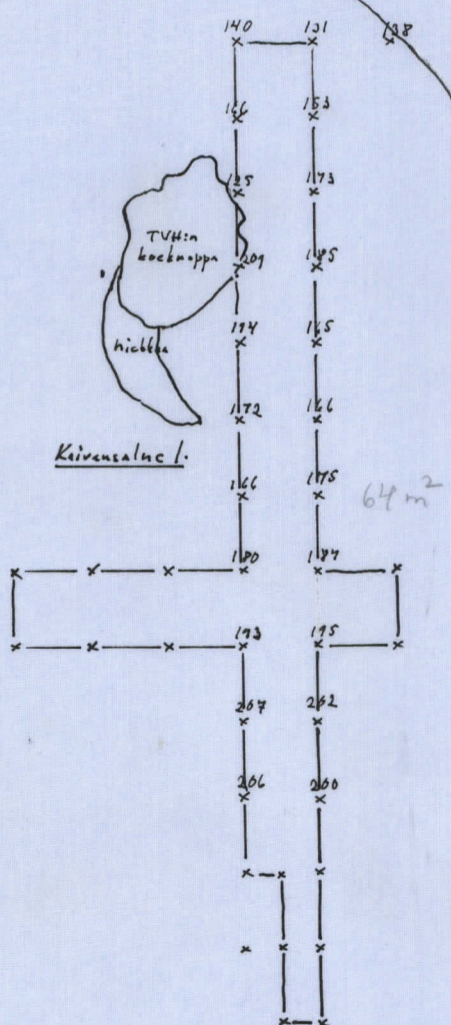
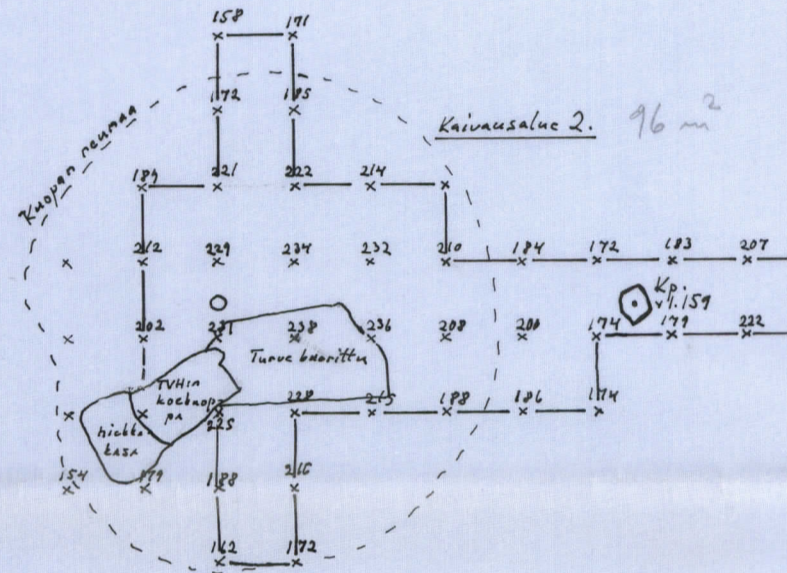
N ←

Suuri hiekkakuoppa

Maantie Orismalaan / Huissiin →

puomi

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
X
Y
Z
Ä
Ö

Haketta mäntykangasta

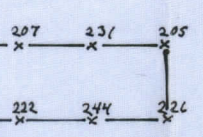
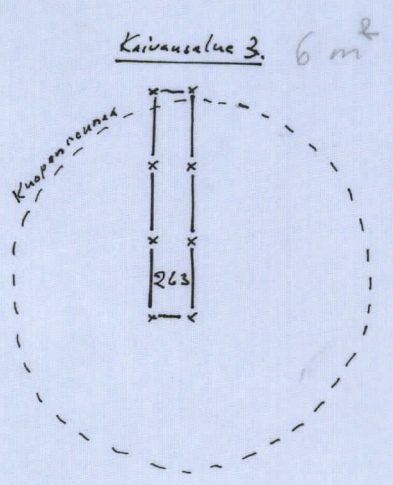
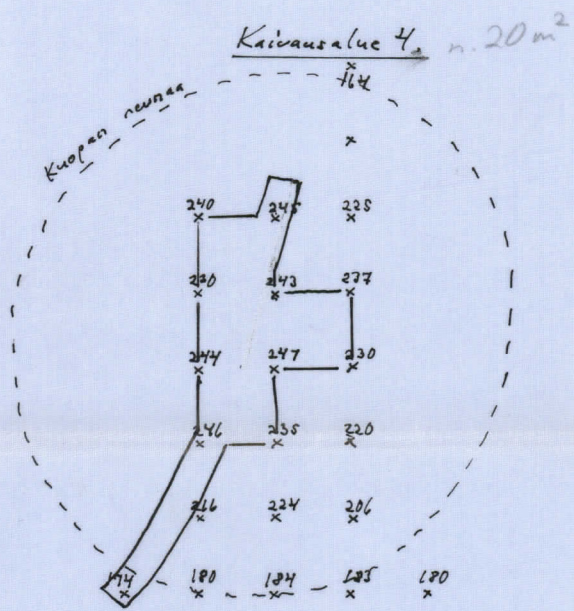
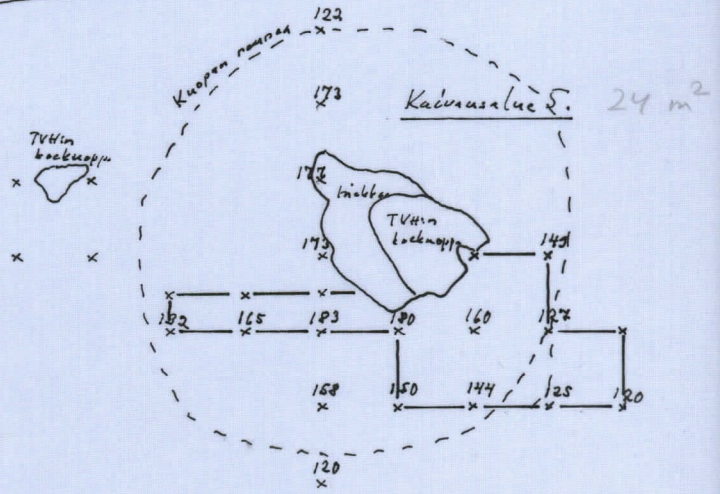
Vaertuskoje

Viljelytie

Tiä jätettiin hiekkakuoppalle

yht. 210 m²

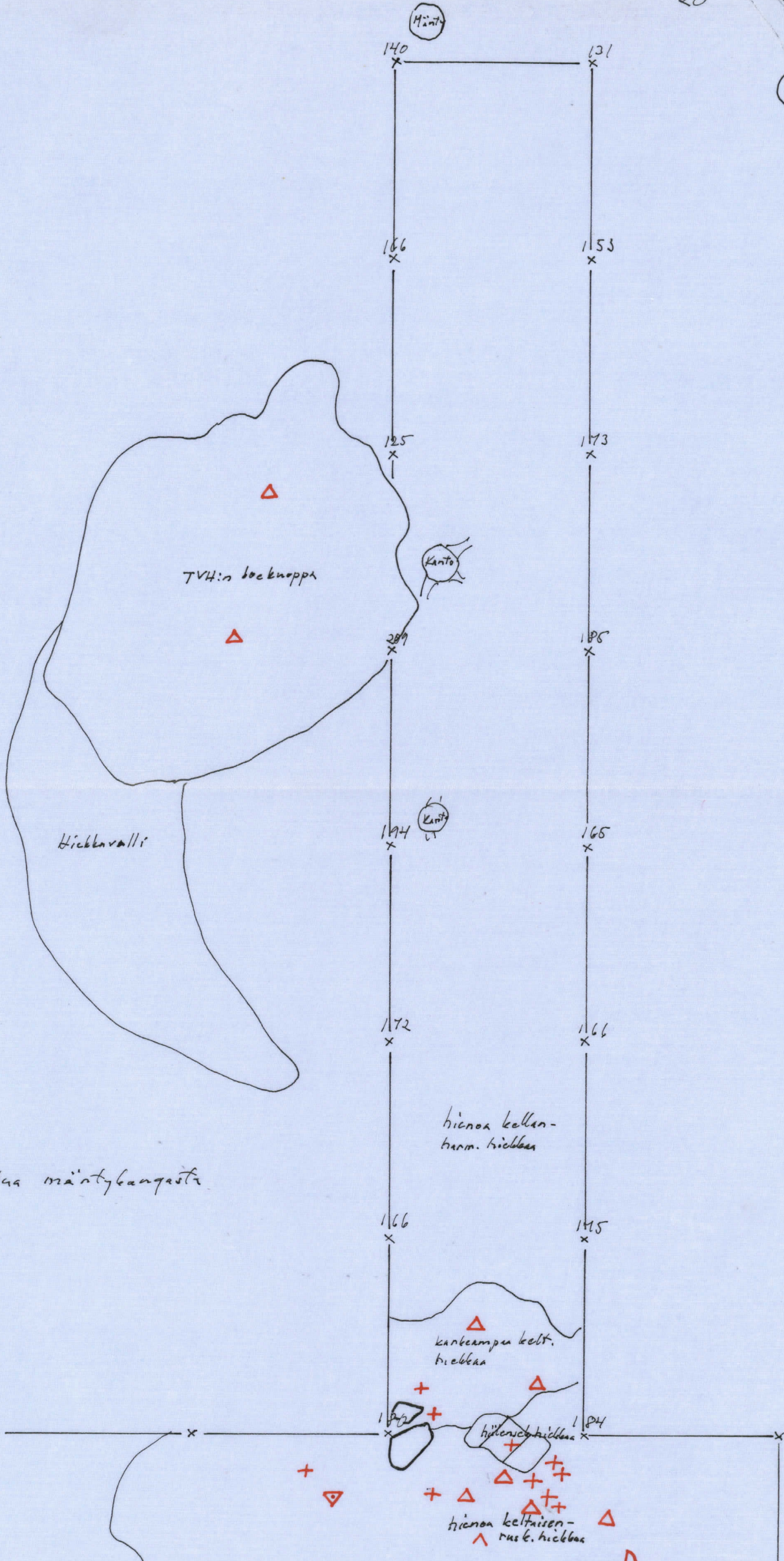
Mäntykangasta

T. Hietinen 1969

YLISTARO, Åberg
Latva-Marhila

Kaivausalue I
1:50

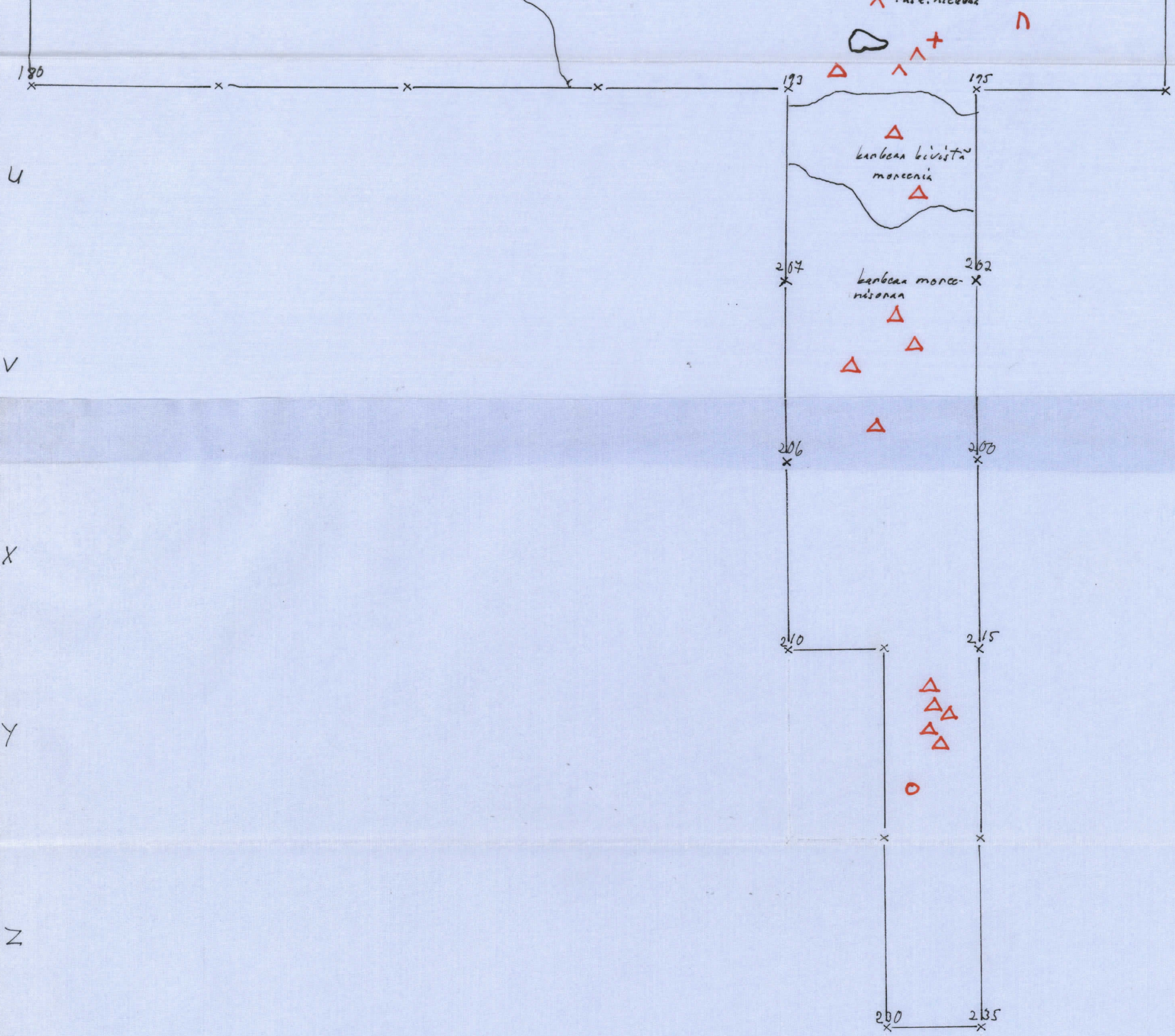
Paljaksi hiebbaa mäntylangasta

hienoa keltais-
rusk. hiebbaa

karkeampi kelt.
hiebbaa

hienoa keltais-
rusk. hiebbaa

hienoa keltais-
rusk. hiebbaa

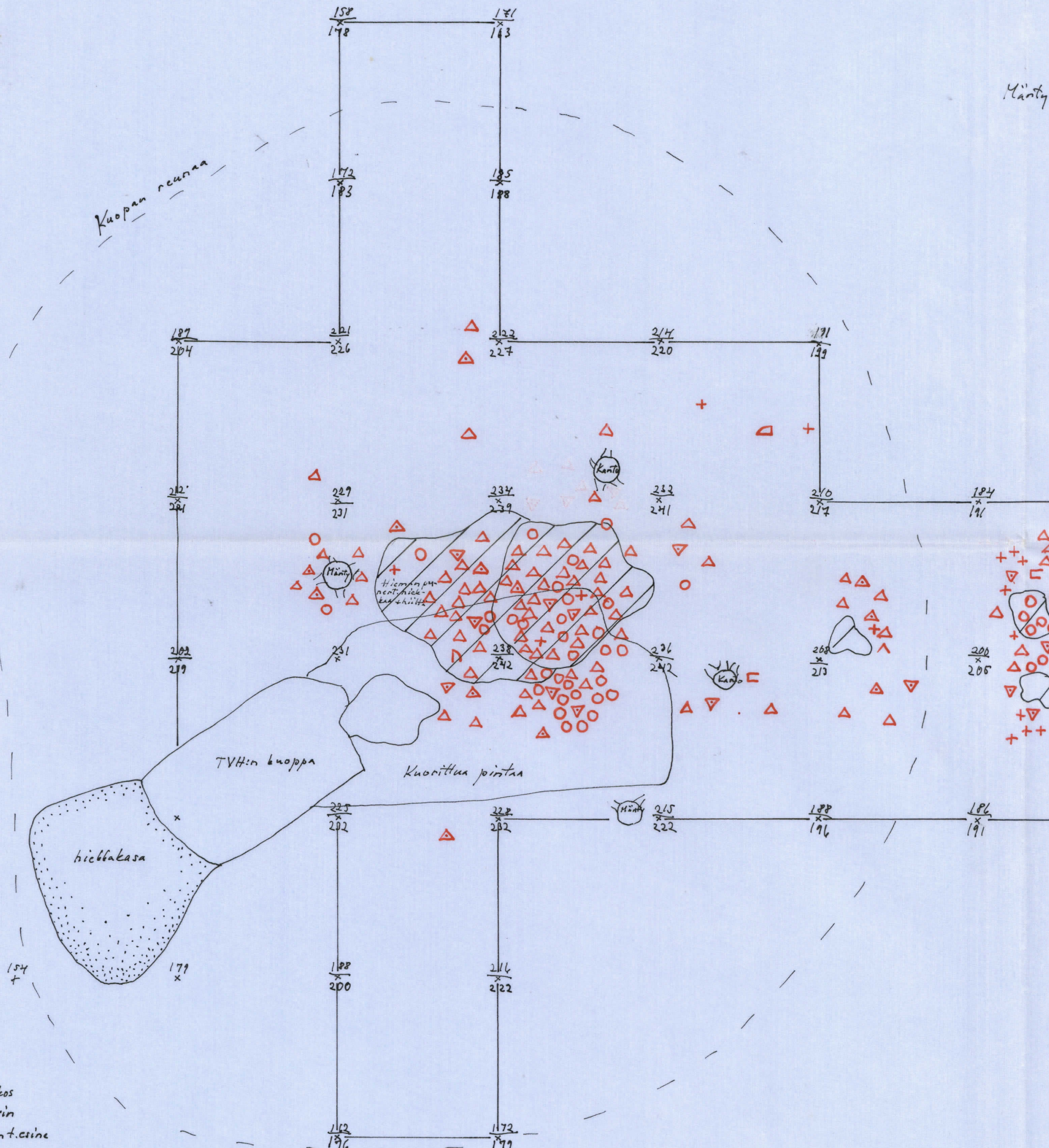
- △ kvartsi-iskos
- ▽ kvartsiydin
- + keramiikkaa
- ^ tiivilaji-iskos
- ∩ liuskeisk. jossa hiontaa
- palanutta luuta

T. Miettinen 1969

YLISTARO, Åberg
Latva-Marttila

Kaivausalue 2
Taso D-1
1:50

N ←

- △ Kuarti-iskos
- △ Kuarti-kavim
- ▽ Kuarti-ydin t. esine
- ▲ Kivi-iskos
- ▢ Talta
- ▭ Liuskeiskos, jossa hioutaa
- Hioin
- ⊕ Koramiekkas
- Palanutta luuta

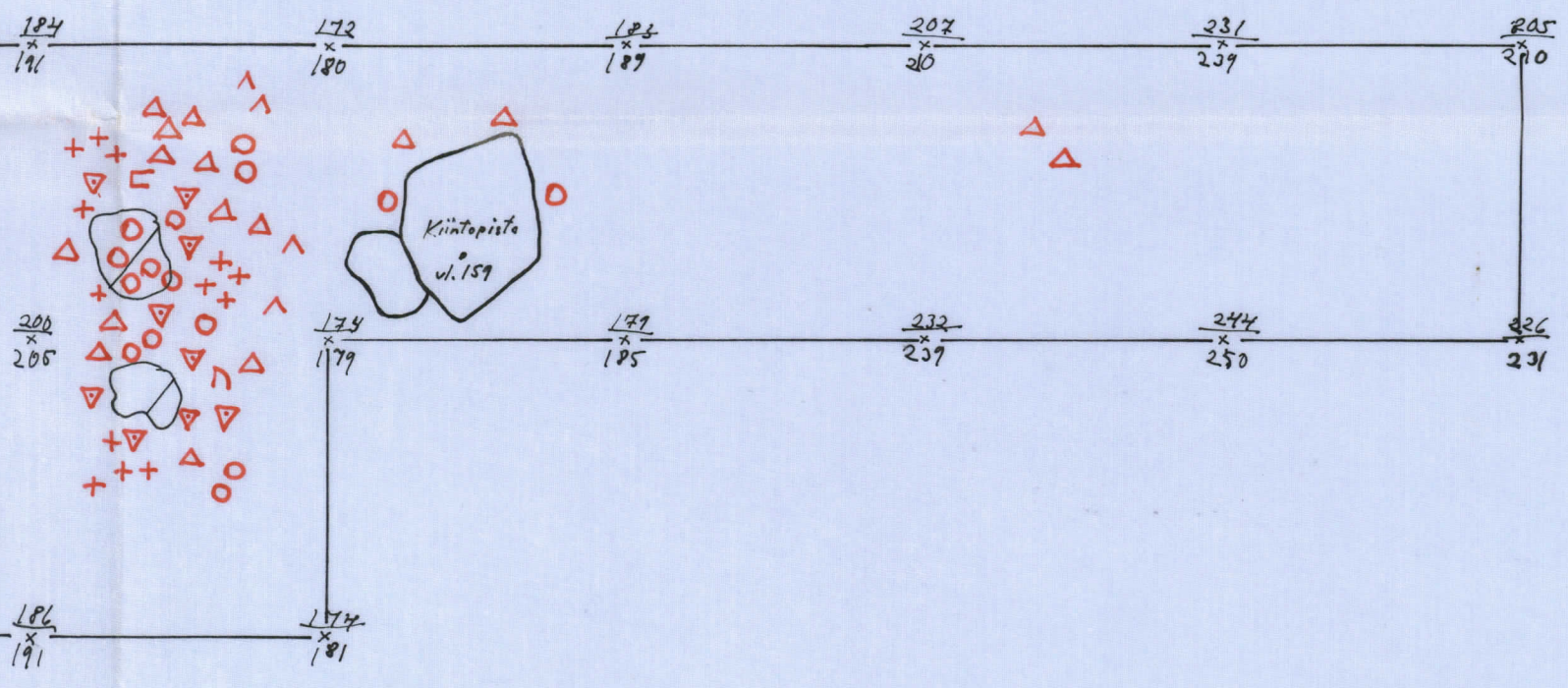
190
x

172
x

160
x

168
x

Mänty Kangas

T. Miettinen 1969

YLISTARO Åberg
Latva-Marttila

Kaivausalue 2

Taso 2

1:56

N ←

E

F

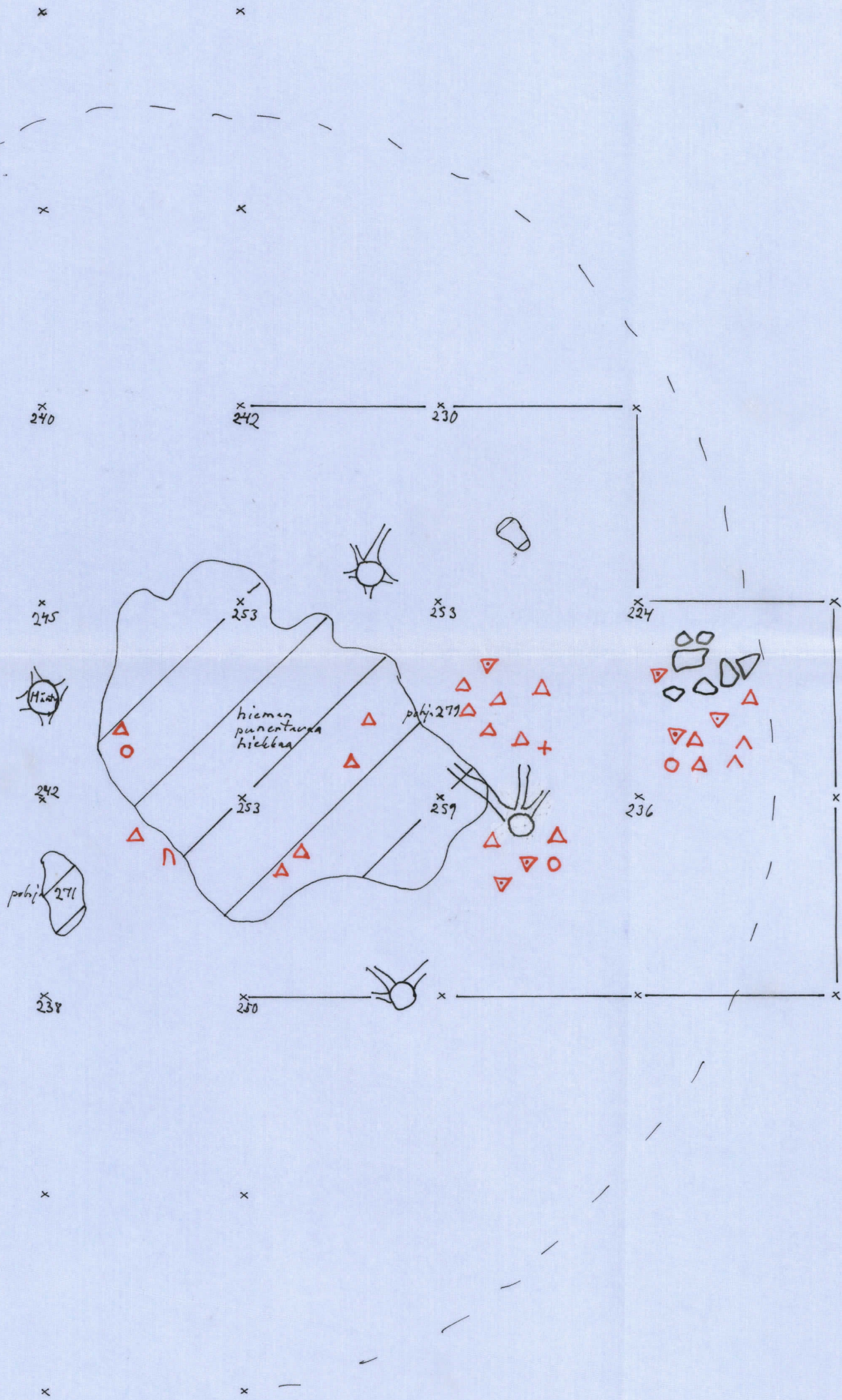
G

H

J

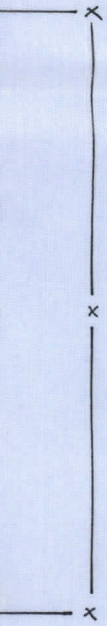
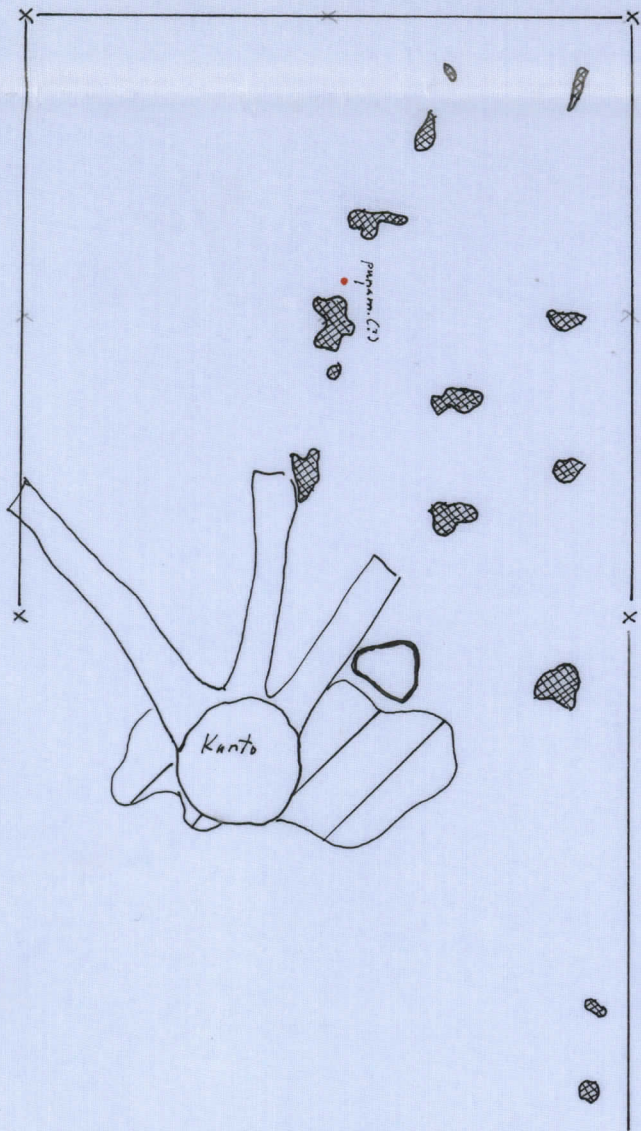
K

Kuopan reunat

- △ Kvartsi-iskos
- ▽ Kvartsiydint.-esine
- + Keramiikka
- ^ Kivi-iskos
- Palanutta luuta
- N Liuskeiskos, jossa hioutta

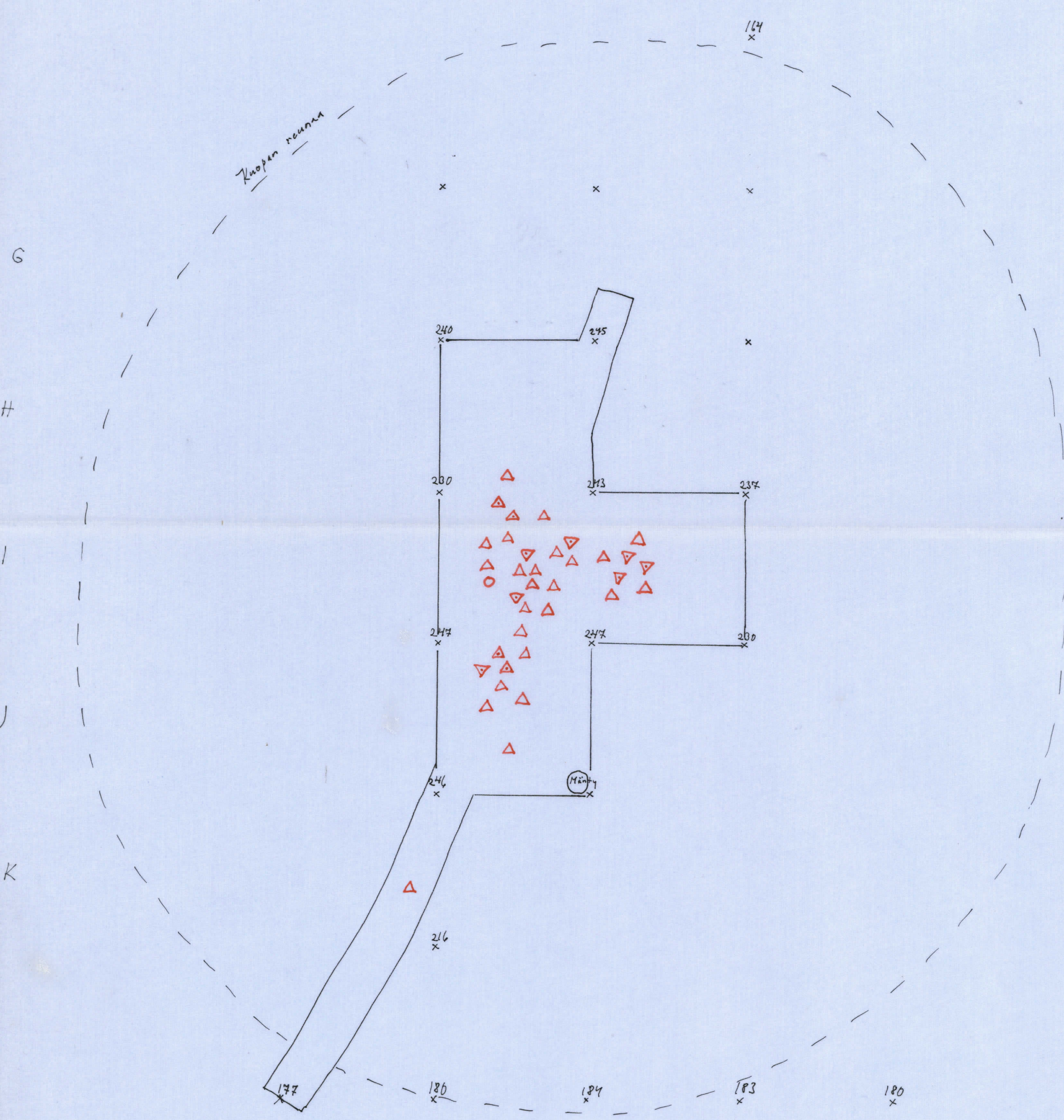
Ruutu H3/2 1:25
Luusointymä hiikassa

YLISTARO, Åberg
Lätra-Marttila

Kaivausalue 4
1:50

N ←

- ▲ Kvaarti-iskos
- ▲ Kvaartikaavin
- ▼ Kvaartiydin kiese
- Pölkönheitin luuta

56

57

58

59

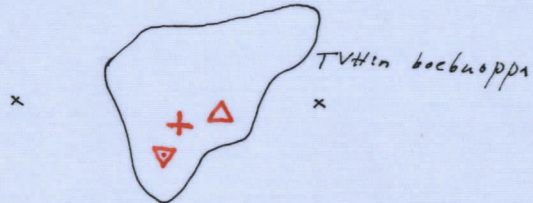
60

61

62

63

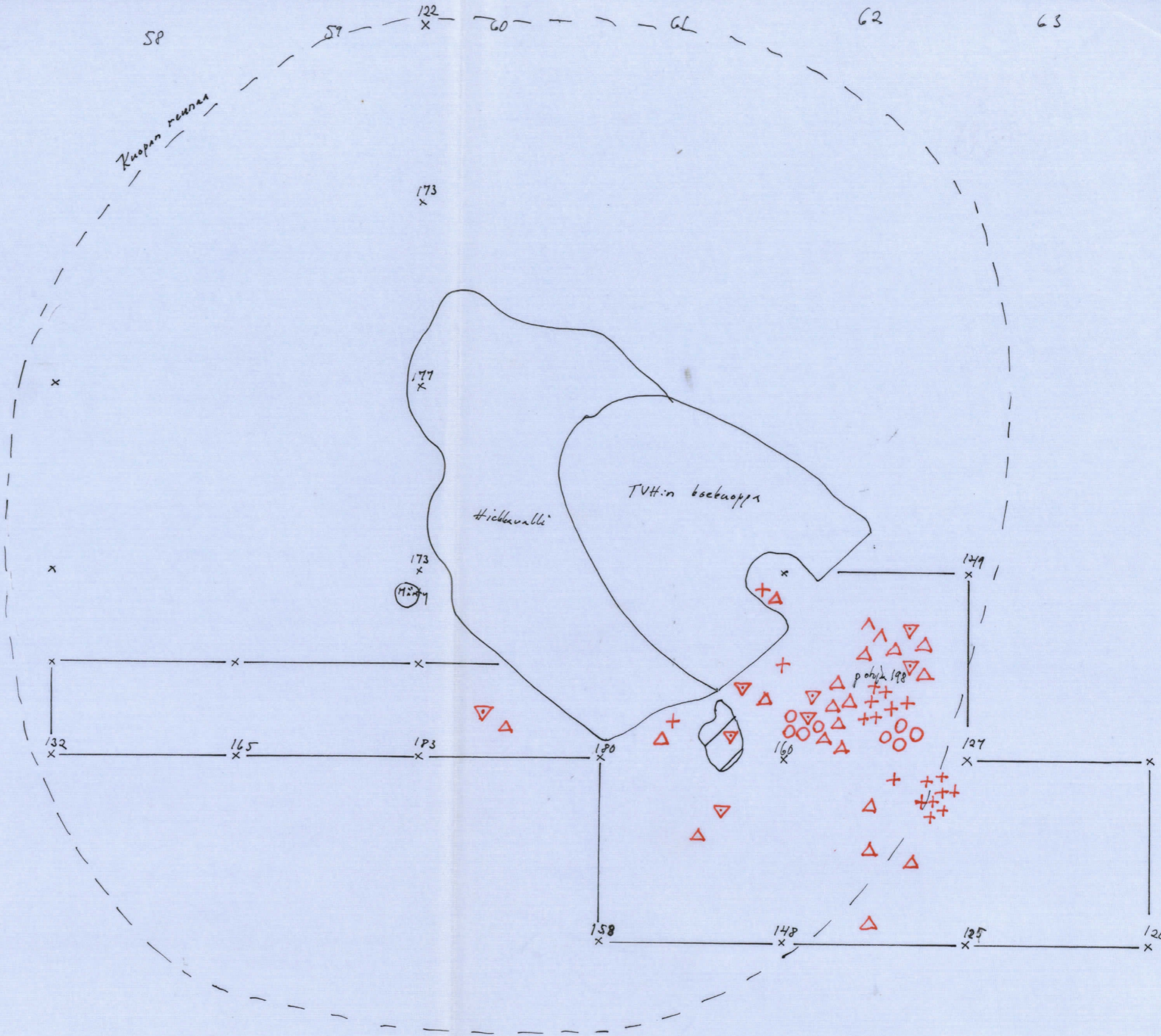
Kuopan reunaa

A

B

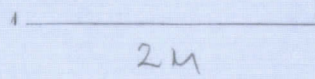
C

Kaartopiirros G
T. Hietinen 1967

YLISTARO, Åberg
Laita-Marttila

Kaivausalue S
1:50

N ←

YLISTARO, Åberg, Latva-Maattila
T. Miettinen 1969

Valok. 1

Negat. 35604

Kaivausalue 1. TVH:n boebuopans
vicressä. Etualalla viljelystiä, jos-
sa on ollu pienelle hiikkabuopulle
vicriä tie.

Kuva idästä.

Valok. 2

Negat. 35605

Kaivausalue 2 (Jtbosen kuoppa)
paalutettuna.

Etualalla maantien sorapenkkä.

Kuva lävestä.

Edustavin alueen "asuntobuopis-
ta".

Valok. 3

Negat. 35606

Kaivausalue 2:stä on tunvepoistet-
ta 1. bair. kunnoksen tutkiminen
on alkanut. Pääranteen säännöllin
nen muoto näköy selvästi.

Oikealla tabana vaattuskoje viljelys-
tien ja hiikkabuopattien ristey-
sessä.

Kuva idästä.

YLISTARO, Åberg, Latvia - Maantila
T. Miettinen 1969

Valok. 4

Negati. 35607

Kaivausalue 2:n tutkimus lopuillaan.
Etualalla etelään ulottuva runtu-
vi.
Oikealla tien sabaan suunta hiikka-
kuoppa.
Kuva etelästä.

Valok. 5

Negati. 35608

Kaivausalue 2:ssa rundassa H31/2
sijaitseva luonosiintymä paljas-
kottuna.
Kuva koillisesta.

Valok. 6

Negati. 35609

Rundassa H31/2 sijaitseva luon-
osiintymä. Palamattomasta tai hei-
kestä palaneesta luusta muodos-
tuneet bovatuneen hiikan ym-
pärikkäät möyköt olivat puhtaana
hiikan pinnassa.
Kuva ylhäältä.

YLISTARO, Abeng, Latvia - Marthila
T. Miettinen 1967.

Valok. 7

Negat. 35610

Kaivausalue 2:lla, raudussa #32/2
sijaitseva kiviryhmä.

Kuva koillivesta.

Valok. 8

Negat. 35611

Kaivausalue 4, alueen laajien
paimanne bocojitettuna.

Kuva lounnasta.

Valok. 9

Negat. 35612

Kaivausalue 5, tien viicnessä
ollon paimanne, jossa TUTtenboe-
buoppa.

Taustalla kaivausalue 2, hahatta
alue jossa baiv. alue h ja pieni
mäenryppyli.

Kuva etelästä.

YLISTARO, Åberg, Latva-Manttila
T. Miettinen 1969

Valok. 10

Negat. 35613

Vuokatusbojesta 245 m etelään
sijaitseva TUTON boebuoppi, josta
löytyi puutseja ja keramiikkaa.
Taustalla nämmöttää puiden vä-
lissä maantietä, jonka vasem-
malla puolella kaivausalueet
1-5.

Kuva lounaasta.